

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 13 (2023/Yaz), ss. 393-395.

Geliş Tarihi: 2 Temmuz 2023
Kabul Tarihi: 26 Temmuz 2023

Kitap Tanıtımı/Book Review

Vefa Kurban, Historical Background of the Karabakh Conflict and Shusha, the Cultural Capital, Cambridge Scholars Publishing, 2023, ISBN 978-1-5275-1263-4

Nahide ŞİMŞİR*

Prof. Dr. Vefa Kurban'ın yazdığı ve Cambridge Scholars Publishing tarafından 2023 yılında yayınlanan *Historical Background of the Karabakh Conflict and Shusha, the Cultural Capital* (Karabağ Anlaşmazlığının Tarihsel Arka Planı ve Kültür Başkenti Şuşa) başlıklı kitap giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Kitabın giriş kısmında ayrıntılı bir şekilde Avrasya'nın Balkanları olarak nitelendirilen Güney Kafkasya bölgesinde yer alan Azerbaycan'ın önemi vurgulanırken, Ermenistan tarafından işgal edilen ve yaklaşık otuz yıl kadar işgal altında kalan Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü yeniden sağlaması hususunda verdiği mücadeleye değinilmiştir.

Bilindiği üzere, 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihlerinde Azerbaycan ile Ermenistan arasında 44 günlük Karabağ Savaşı yaşanmıştır. Karabağ Savaşı yaklaşık 30 yıldan beri diplomasi yolu ile çözülemeyen bir meselenin sonucunda ortaya çıkmıştır. Uluslararası teşkilatlar tarafından da Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul edilen Karabağ'ın ve yedi rayonun işgal edildiğinin belirtilmesine rağmen, Ermenistan işgal sürecinden vazgeçmemiş, hatta zaman zaman bölgede tansiyonun tırmanmasına neden olan girişimlerde de bulunmuştur. Ermenistan, AGİT Minsk grubunun önerilerini de dikkate almayıp işgal sürecini devam ettirince, Azerbaycan kendi sınırları dahilinde

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Balıkesir/Türkiye, (nahidesimsir@gmail.com), (Orcid: 0000-0003-1405-8521).

operasyonlar düzenleyerek, toprak bütünlüğünü sağlamıştır. Kurban'ın kitabında bu süreç tarihsel arka planı ile değerlendirilmiştir.

Kitabın ilk bölümü Karabağ sorununun tarihsel köklerini anlatmaktadır. Bu bölümde özellikle 1828 yılında imzalanan Türkmençay Antlaşması'na kadar olan süreç detaylı bir şekilde ele alınırken, arşiv belgelerine, kaynak kitaplara ve konuyla ilgili güncel çalışmalara da dayanılarak süreç detaylandırılmıştır.

Kitapta önemli Türk araştırmacılarının eserlerine de atıflar yapılmıştır, Cavid Abdullahzade, Ali Asker, Araz Aslanlı, Sebahattin Şimşir, Aydın Balaşev, Toğrul İsmayıl, Nuri Karakaş, Nesib Nesibli, Ramin Sadık, Faruk Sönmezoglu, Rifat Uçarol, Okan Yeşilot, Rasim Sadiq¹, Tuncer Baykara, Nazim Cafersoy ve diğer bölge uzmanlarının çalışmaları bunlardan bazılarıdır.

Daha sonraki kısımlarda Rusya'daki Bolşevik Devrim, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti dönemindeki Ermeni meselesi incelenirken, Bolşevik Rusya ile Ankara hükümeti arasındaki ilişkilere de değinilmiş ve taraflar arasında imzalanan 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması ve 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmaları detaylandırılmış, anlaşmalar çerçevesinde görüşülen ve kararlaştırılan sınır meseleleri ele alınmıştır.

Kitabın ilerleyen kısımlarında Sovyetler Birliği dönemindeki Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sınır meselelerine değinilmiştir.

Kitabın ikinci bölümünde ise Azerbaycan'ın bağımsızlığına kavuşmasının ilk yıllarında yaşanan gelişmeler, Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgali, taraflar arasındaki sıcak çatışmalar incelenmiştir.

1994 yılında imzalanan ateşkes süreci ve sonrasında Ermenistan tarafından gerçekleştirilen savaş suçları detaylandırılmıştır.

Ateşkes sonrası Ermenistan'ın provokatif faaliyetleri sonrasında yeniden sıcak çatışmaya geçiş, 2020 yılı 44 günlük Karabağ Savaşı dünya haberlerinin eşliğinde ele alınmış ve detaylandırılmıştır.

¹ Ermenilerin kökeni hususunda önemli çalışmalara imza atan Azerbaycanlı tarihçi Rasim Sadiq, Cambridge Scholars Publishing'in tanıtım sayfasında sehven "Ermeni kökenli tarihçi Rasim Sadiq" diye ifade edilmiştir, bu hata daha sonra kitapta düzeltilmiştir.

Bu bölümde aynı zamanda Karabağ Zaferi sonrasında Türkiye, Rusya, İran gibi bölge devletlerinin tutumları incelenmiştir.

Kitabın üçüncü son bölümü ise Şuşa hakkındadır.

Belli olduğu üzere, Karabağ'ın merkezindeki Şuşa şehri Azerbaycan'ın bir parçasıdır. 1992 yılında Ermeniler tarafından işgal edilen Şuşa önemli bir kültür merkezidir. Hatta 2023 yılında Şuşa şehri Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmiştir. Şuşa'da çok fazla tarihi ve kültürel yapılar mevcuttur. Çalışmada bu yapılar Azerbaycan Kültür Bakanlığı'ndan elde edilen arşiv belgelerine dayanılarak incelenmiş, Şuşa'nın ve Karabağ'ın işgal öncesi durumu ile işgal sonrasındaki durumu karşılaştırılmıştır. Bu bölümde işgal döneminde Ermeniler tarafından tarihi yapılara verilen zarar ve bu hususun hukuki boyutları üzerinde durulmuştur.

Kitabın üçüncü bölümünde yer alan Şuşa'daki yapıların tek tek daha detaylı bir şekilde ele alınmasının faydalı olacağını düşünüyorum.

Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Öğretim Üyesi Prof. Dr. Vefa Kurban'ı literatüre kazandırmış olduğu bu değerli çalışması ile Türk Dünyası araştırmaları ile ilgili önemli bir boşluğu doldurmuş olması sebebiyle kutluyorum. Türk Dünyası ile ilgili böylesi akademik çalışmaların artarak devam etmesini temenni ediyorum.